

Enligt sändlista

Bildande av naturreservatet Pankar, Grötlingbo socken, Gotlands kommun

Beslut

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken beslutar Länsstyrelsen att förklara det på bifogade karta, bilaga 2, avgränsade området som naturreservat med de föreskrifter som anges nedan.

Naturreservatets namn skall vara **Pankar**.

Uppgifter om naturreservatet

<i>Namn</i>	Pankar
<i>Kommun</i>	Gotland
<i>Socken</i>	Grötlingbo
<i>Läge</i>	Ca 2 km SO Grötlingbo kyrka (se bifogad översiktskarta, bilaga 1)
<i>Kartblad</i>	Ekonomiska kartbladet 05J7b
<i>Gräns</i>	Mitten av den heldragna gula linjen på bifogad karta, bilaga 2
<i>Areal</i>	28 hektar
<i>Berörd fastighet och markägare</i>	Grötlingbo Prästgården 1:1: Ägare: Svenska kyrkan, Visby stift.
<i>Förvaltare</i>	Länsstyrelsen i Gotlands län

Syftet med reservatet

är att säkerställa fortsatt hävd och skötsel av en träd- och buskbärande slättermark, säkerställa en naturskogsartad blandädellövskog samt gynna utvecklingen av de naturvärden som är knutna till dessa miljöer.

Skälen för beslutet

Pankarområdet utgör ett av Gotlands större sammanhängande ädellövskogsområden. Här finns också gott om äldre träd knutna till den äldre markanvändningen. Markerna är även rika på fornlämningar.

Hela området ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap 6 § miljöbalken, och större delen även inom område av riksintresse för naturvård.

I en av Länsstyrelsen utförd inventering av Gotlands lövmarker är Pankar med omgivning utpekade som ett prioriterat kärnområde för biologisk mångfald.

Inventeringen av nyckelbiotoper identifierade tre områden med en sammanlagd areal av 9,0 hektar, huvudsakligen av typen lövängsrest.

Det hävdade ängset, som har en areal av 1,8 hektar, har fått bedömningen klass 2 i inventeringen av ängs- och hagmarker 1991.

Området är känt för sin höga täthet av halsbandsflugsnappare, en art som omfattas av EU:s fågeldirektiv (Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar).

Den norra delen av området, 16 hektar, är avsatt av markägaren Svenska kyrkan som kyrkoreservat, ett frivilligt åtagande som dessutom görs inom ramen för FSC-certifiering av skogsbruket. Denna del har även av regeringen föreslagits till det ekologiska nätverket Natura 2000 enligt EU:s art- och habitatdirektiv (Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter).

Föreskrifter

För att trygga syftet med Pankar naturreservat beslutar Länsstyrelsen, med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 § förordningen (1998: 1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m m att nedan angivna föreskrifter samt vård- och förvaltningsbestämmelser skall gälla för naturreservatet.

Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten för ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att använda mark- och vattenområden inom reservatet

Utöver vad som gäller enligt annan lagstiftning är det förbjudet att:

- gräva, schakta, utfylla, spränga eller på annat sätt skada mark eller block,
- dika eller dämna,

- uppföra byggnad eller anläggning,
- dra fram mark- eller luftledning,
- anlägga väg eller stig,
- tillföra växtnäringssämne eller använda kemiskt bekämpningsmedel,
- anordna upplag,
- avverka, upparbeta eller bortföra levande eller dött träd eller buske.

Utan hinder av ovanstående föreskrifter får förvaltaren vidta de skötselåtgärder som anges i bifogade skötselplan (bilaga 3).

Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt förpliktas att tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

- Markering av reservatsgränsen
- Uppsättande av skyltar med information om reservatet.
- Årlig skötsel av den slätterhävda delen av reservatet; skötseln omfattar fagning, slätter, efterbete och underhåll av befintligt stängsel,
- Röjning och klappning i enlighet med skötselplanen, bilaga 3.

Föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken om allmänhetens rätt att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt

Utöver vad som gäller enligt annan lagstiftning är det förbjudet att:

- föra motordrivna fordon,
- tälta,
- göra upp eld,
- bryta kvistar eller på annat sätt skada levande eller dött träd eller buske,
- avsiktligt skada, döda eller samla in djur.

Fastställelse av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m m fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 3.

Redogörelse för ärendet

Pankar är ett sedan länge välkänt ädellövskogsområde på Gotland och utgör bl a en av de 100 naturbesöksplatser som beskrivs i boken "Gotlands natur – En reseguide".

Markägaren, Svenska kyrkan, avsatte år 2000 området som ett så kallat kyrko-reservat, ett åtagande som innebär att området framledes skall skötas med natur- och kulturmiljövård som mål.

I inventeringen av Gotlands lövmarker utpekades området som ett prioriterat kärnområde för biologisk mångfald.

Ett förslag till bildande av naturreservat för området skickades ut på remiss den 27 april 2001.

En uppgörelse om ersättning för det intrång i markanvändningen som bildandet av reservatet innebär har träffats med Svenska kyrkan i februari 2003.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (se bilaga 5).

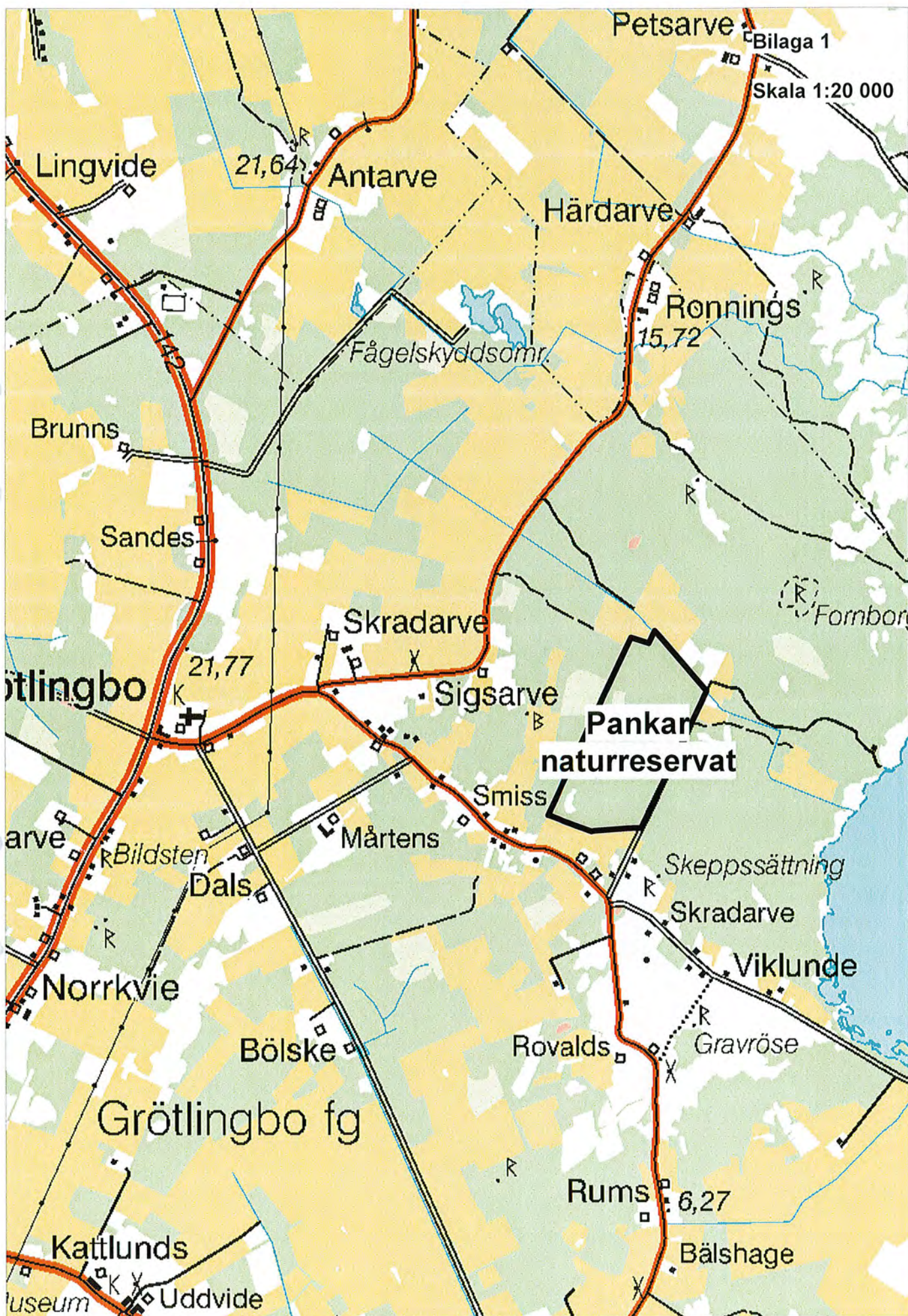
Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Lillemor Arvidsson. I den slutliga handläggningen har medverkat chefen för livsmiljöenheten Lennart Edlund och tillförordnade naturvårdsdirektören Stellan Hedgren, föredragande.

Lillemor Arvidsson

Stellan Hedgren

Bilagor

1. Översiktskarta
2. Karta visande reservatets avgränsning
3. Skötselplan
4. Karta visande olika naturtypers utbredning samt skötselområden
5. Hur man överklagar

Bilaga 2

Skala 1:5 000

GRÖTLINGBO PRÄSTGÅRDEN 1:1

Skötselplan för naturreservatet Pankar

Beskrivning av området

Landarealens fördelning på naturtyper

Skog: 26,2 hektar lövskog varav 3,4 hektar lövsumpkog

Träd- och buskbärande äng: 1,8 hektar

De olika naturtypernas utbredning framgår av kartan, bilaga 4.

Berggrund och jordarter

Berggrunden i området är sandsten. I den norra kanten finns ett litet område där sandstenen ligger nära markytan. I övrigt överlagras berggrunden helt och hållet av moränmärgel, en kalk- och lerrik bördig jord, på gotländska kallad pinnlair.

Markanvändningshistorik och fornlämningar

Pankar ligger endast 5-10 meter över havet, vilket innebär att marken kunde tas i bruk för bosättning först under järnålder. I området finns ett gårdsläge med fyra husgrunder. Kring gården ligger ett system av fornlämningsrester, stensträngar. Öster om det föreslagna reservatet ligger ett gravfält, i norr finns fler järnåldersgårdslägen, och i väster har en guldring från samma tid hittats. I norra delen av reservatet finns dessutom några skärvstenshögar och andrastensamlingar.

Än idag bär dessa marker prägel av järnålderns odlingslandskap, trots att lövskogen slutit sig.

Gårdsläget övergavs sannolikt under folkvandringstid, men de bördiga jordarna brukades med största säkerhet ändå. Markerna har sedan dess nyttjats till fodertäkt i olika former. I de tidiga odlingssystemen var löv en viktig del av vinterfodret. Det innebär att marken varit mer eller mindre trädbärande under mycket lång tid.

De vikingatida och medeltida gårdslägena i området är inte kända, men kan i viss utsträckning vara desamma som de som framgår av den så kallade skattekartan från omkring år 1700. Vid denna tid brukades Pankar som äng i norra delen, och som hagmark i den södra. Som exempel kan anföras att ett av

28.4.2003

511-2705-01

ängsskiftena, som då hörde till gården Ronnings, benämns: ”Pankarna, 2 stycken är hård- och skönvall, beväxt med små björk, ask och torn till bränsle. Räntar 3 höparmar”.

Den ekonomiska kartan från början av 1930-talet visar att området vid den tiden till stor del slutit sig till skog. Ändå var markerna mer öppna än vad de är idag.

Växtlighet och djurliv

Lönskogen

Området utgörs till största delen av före detta ängsmark, och det finns gott om hamlade askar, men också rikligt med unga träd och buskar, bland annat en hel del asp. Trädsiktet kan sägas bestå av tre delar: glest stående stora vidkroniga träd – en rest från tiden som slättermark, lika höga men smalkroniga yngre träd – en följd av extensivt bete under början av 1900-talet, och underst unga skott av träd och buskar.

Merparten av arealen upptas av slutna skog med mycket taggbuskar och sly i busksiktet. Bitvis är förbuskningen så stor, att terrängen är både svårframkomlig och svårorienterad. I väster vidtar en fattigare, torrare skogstyp med ett betydande tallinslag i trädsiktet och en hedartad fältskiktsvegetation. Insprängda i dessa skogsområden ligger några relativt små, lundartade avsnitt. Skogen genomkorsas också av kärrstråk och svackor med rena våtmarksväxter.

Bland de intressanta lundskogsarterna uppträder lundslok tämligen glest, men jämnt spridd över området. Även myska förekommer ganska rikligt och bildar fläckvis heltäckande ”mattor” i fältsiktet. Nordväst om ängset återfinns flera bestånd med hässlebrodd samt små förekomster av desmeknopp och skugglosta.

Det är slående att både lav- och mossfloran i de slutna delarna av området är påtagligt artfattig, även på de gamla askarna. Epifyttäckningen på trädstammarna är låg. Detta är sannolikt en effekt av att många arter har slagits ut på grund av beskuggning. De mossor som hittats i området växer främst i bryn och gläntor, det vill säga i halvöppna miljöer.

Svampfloran i stora delar har också en tydlig profil mot ädellövskog med arter som rostticka *Phellinus ferruginosus* och fläckticka *Skeletocutis nivea*. Det stora inslaget av asp är anmärkningsvärt, vilket också återspeglas i svampfloran, exempelvis har stor aspticka *Phellinus populicola* påträffats. Stor aspticka är sällsynt på Gotland och är tidigare endast funnen på några få lokaler på norra delen av ön.

Skogen kan karaktäriseras som ”igenväxt äng/hagmark av ask-almtyp” enligt Naturvårdsverkets rapport *Sydsvenska lönskogar*.

28.4.2003

511-2705-01

Äng

En mindre del av området hävdas än idag med fagning, slåtter och efterbete.

I östra delen öppnar sig slåtter, med några smågrupper av ek och hassel. I anslutning till husgrunder och även längs några stensträngar växer kraftiga vastar av ek, ask och hassel. Några av ekarna är grova och välväxta. I vastarna ingår även björk, rönn, oxel, vildapel och hagtorn.

Ängens västra del har en öppen karaktär med smärre grupper av ek, björk, hassel och apel, samt inslag av rönn och hagtorn.

Fältskiktet är frodigt med mycket höskallra, rödklöver och humleblomster. Allmänt förekommer arter som brunört, mandelblom, tusensköna, sibirisk björnloka, grässtjärnblomma, svartkämpar, St Pers nycklar, ängsvädd, ängs-kovall, gulvial och i fuktiga partier rikligt med älgört. Enstaka exemplar av tvåblad, brudsporre, nattviol och johannesnycklar påträffas också. I dungar och vastar växer främst lundgröe, lundslok, vitsippa och snärjmåra, men även myskmadra, nejlikrot, häckvicker och kråkvicker. Bitvis finns ängsruta, rävstarr och gäsört.

Äng kan karaktäriseras som ”trä- och buskbärande äng av ask-almtyp” enligt Naturvårdsverkets rapport *Sydsvenska lövskogar*.

Norra halvan av området, inklusive ängen, betas av nöt under hösten.

Rödlistade arter

Sammanlagt har 10 rödlistade arter påträffats i området:

Art	Hotkategori
<i>Bromopsis ramosa</i> skugglösa	Missgynnad (NT)
<i>Carex hartmanii</i> hartmansstarr	Missgynnad (NT)
<i>Gyroporus castaneus</i> kastanjesopp	Missgynnad (NT)
<i>Lindtneria trachyspora</i> gult porskinn	Sårbar (VU)
<i>Phellinus populicola</i> stor aspticka	Missgynnad (NT)
<i>Bactrospora corticola</i> liten sönderfallslav	Sårbar (VU)
<i>Gyalecta truncigena</i> mörk kraterlav	Missgynnad (NT)
<i>Megalania grossa</i> ädellav	Missgynnad (NT)
<i>Myotis mystacinus</i> mustaschfladdermus	Sårbar (VU)
<i>Pipistrellus nathusii</i> trollfladdermus	Missgynnad (NT)

Riktlinjer för den framtida skötseln av reservatet

Markering av reservatets gräns

Reservatsgränsen skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar (SNV:s handbok "Skyltar i naturskyddade områden", avsnitt 5).

Skötsel

De övergripande målen för reservatets skötsel är att

- hålla änget i fortsatt god hävd,
- hålla en del av den omgivande lövskogen luckig och påverkad av ett måttligt intensivt bete,
- låta en del av den omgivande lövskogen utvecklas fritt,
- upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området naturligt förekommande djur, växter och naturtyper som förtecknas i EU:s direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter samt i direktivet 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar.

Skötselområde "Äng"

Nuläge: Ängt hålls för närvarande i god hävd. Husgrunden är dock till viss del igenväxt.

Övergripande mål: Att hålla ett träd- och buskbärande änge i fortsatt god hävd och därigenom gynna den flora och fauna som är knuten till ängt. De hävdgynnade kärlväxterna skall behålla sin ställning i markväxtligheten, jämfört med beskrivningen i inventeringen av ängs- och hagmarker från 1988 (objekt Grötlingbo 8). Förekomsten av slätter som är så stora att de är solbelysta hela dagen sommartid är fortsatt god. Husgrunden skall hållas väl synlig.

Skötselmål - Initiala insatser: Husgrunden röjs igenom så att kulturmiljövårdens intressen tillvaratas.

Skötselmål - Löpande insatser: Fagning utförs årligen. Eldning skall inte ske ute i bredsrummen, och inte heller på fornlämningar. Slätter utförs årligen med skärande eller klippande redskap, det vill säga med knivslätterbalk eller lie. Slående eller avslitande redskap som gräsklippare med knivrotor, röjsåg med gräsröjartillsats eller slaghack får ej användas. Slättern skall ske tidigast den 15 juli och senast under augusti månad. Det avslagna höet skall ligga kvar på marken och torka minst en vecka innan det samlas ihop och transporteras bort, detta för att ettåriga växter skall hinna fröa av sig. Höet får dock inte ligga kvar mer än några dagar utan att vändas. Efterbete utförs årligen med

28.4.2003

511-2705-01

nöt. Röjning och gallring av träden i ängset utförs i den utsträckning som behövs för att kompensera tillväxten, så att beskuggningen inte ökar. De hamlade träden återhamlas med 4-6 års intervall.

Skötselområde "Den betade lövskogen"

Nuläge: Lövskogen är sluten, och endast i begränsad omfattning påverkad av bete.

Övergripande mål: Naturskogsartad blandädellövskog med inslag av äldre vidkroniga ädellövträd och en viss luckighet och ljusinsläpp. Död ved i olika former förekommer rikligt. Inga gamla vidkroniga ädellövträd dör i förtid på grund av beskuggning. Andelen ädellövträd i området minskar inte. Mängden död lövved i området minskar inte. Populationerna av de lavar och svampar som nämns i beslutet utvecklas positivt.

Skötselmål - Initiala insatser: Äldre vidkroniga ädellövträd röjs fram. Hamlade träd återhamlas och röjning görs kring stammarna så att hamlingssåren får fullt ljus. I övrigt lämnas lövskogen orörd. Stängslet som löper genom området renoveras.

Skötselmål - Löpande insatser: Underhållsröjning av buskar om det behövs för att gynna de äldre träden. Bete med nöt på hösten. Eventuell invandrande gran avvecklas.

Skötselområde "Den orörda lövskogen"

Nuläge: Lövskogen är sluten. I vissa delar finns ett påtagligt inslag av tall.

Övergripande mål: Naturskogsartad blandädellövskog. Död ved i olika former förekommer rikligt.

Kvalitetsmål: Andelen ädellövträd i området minskar inte. Mängden död lövved i området minskar inte. Populationerna av de lavar och svampar som nämns i beslutet utvecklas positivt.

Skötselmål - Initiala insatser: Inga. Tallarna får stå kvar och åldras, för att på sikt ersättas med skuggföryngrande lövträdsarter.

Skötselmål - Löpande insatser: Eventuell invandrande gran avvecklas.

Tillgänglighet

Ängset är idag lättillgängligt. Eventuellt kan man i framtiden röja en stig genom lövskogen för att underlätta för besökare.

28.4.2003

511-2705-01

Anordningar för besökare

Vändplatsen vid vägen i reservatets östra kant bör ställas i ordning.

Armerad plastskylt i storlek A1 med information om reservatet framställs av Länsstyrelsen. Skylten ställs upp vid ängets östra kant, där det öppnar sig mot vägen.

Tillsyn

Länsstyrelsens ambulerande tillsynsman svarar för tillsynen av reservatet.

Dokumentation

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder, kostnaderna för dessa och hur de har finansierats samt förhållanden som hotar naturvårdens intressen. I dokumentationen skall ingå fotografering av marken för att övervaka utveckling av träd- och buskskikt.

Uppföljning av genomförda åtgärder och skötsel mål skall ske vart femte år. Uppföljning skall då även ske av kvalitetsmål och områdets bevarandestatus.

Källor

- Andersson, A. & Jacobson, R. 1984. Översiktlig naturinventering. Botanik. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Aronsson, M. (red.) 1999: Rödlistade kärlväxter i Sverige – Artfakta. – ArtData-banken.
- Cederberg, B. & Löfroth, M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. – Art Databanken.
- Gärdenfors, U. (red.) 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. – ArtDatabanken.
- Johansson, P. 2000. Gotlands lövmarker. – Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Jonsson, M. & Lindquist, S.-O. 1987. Vägen till kulturen på Gotland. – Gotlands fornsal.
- Kloth, J.-H. & Lovén, U. 2001. Gotlands natur. En reseguide. Andra uppl. – Fornsalens förlag.
- Larsson, K. H. (red.) 1997. Rödlistade svampar i Sverige – Artfakta. – ArtData-banken.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1976. Inventering av ängs- och lövmarker.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1985. Ädellövskog i Grötlingbo.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1991. Ängs- och hagmarker på Gotland. Del 4, södra Gotland.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1993. Program för bevarande av det gotländska odlingslandskapets natur- och kulturvärden.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 2000. Områden av riksintresse för naturvård i Gotlands län.

28.4.2003

511-2705-01

- Löfroth, M. (red.) 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000. – Naturvårdsverket.
- Löfgren, R. & Andersson, L. (red.) 2000. Sydsvenska lövskogar. Naturvårdsverket, rapport 5081.
- Martinsson, M. 1999. Böisorkar u daldargras. Naturvärden och vård i gotländska odlingslandskap. –Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Munthe, H. 1921. Beskrivning till kartbladet Burgsvik jämte Hoburgen och Ytterholmen. – Sveriges Geologiska Undersökning, Ser. Aa, N:o 152.
- Nitare, J. (red.) 2000. Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. – Skogsstyrelsens förlag.
- Thor, G. & Arvidsson, L. (red.) 1999. Rödlistade lavar i Sverige – Artfakta. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

